

Gospodar in gospodinja

LETO 1936

29. APRILA

STEV. 18

Stročnice v domačem vrtu

Skoro vse stročnice, ki jih gojimo v naših krajih, so prav za prav poljske rastline. Pridelujemo jih po njivah v velikem obsegu za hrano ljudem (fižol, bob, leča) in živali (razne detelje). V vrtu gojimo izvečine le grah in fižol in sicer zlahknejše sorte. Iz njihovih nezrelih plodov (strokov in zrnja) pripravljamo razna zelo priljubljena jedila. Od graha uživamo še nezrelo zrnje, od nekaterih sort tudi mlado stročje, od fižola pa le stročje, dokler je še mlado in mehko in, dokler zrnje v njem še ni preveč razvito.

Stročnicam posebno prija nepretežka, zelo spršteninasta (humozna) vrtna zemlja, ki je v stari moči; to se pravi, da je bila s hlevskim gnojem močno gnojena prejšnje leto. Svežega gnoja ne marajo; po njem ženejo preveč v zelenje in zaradi premalo plodov (strokov). Za dušičnata gnojila (gnojnica) ne marajo, ker imajo to posebno lastnost, da s pomočjo nekkih bakterijev, ki živijo v gomoljčkih na koreninah, črpajo dušik naravnost iz zraka. Razen stročnic nima te lastnosti nobena druga poljska ali vrtna rastlina. Le v mladosti, dokler še nimajo razvitih korenin, morajo najti potreben dušik v zemlji. Pozneje so pa jako hvaležne za fosforovo kislino (superfosfat, kostna moka) in za kalij (pepel, kalijeva sol, kajnit). Tudi apno v zemlji jim je neogibno potrebno. V kislji zemlji ne uspevajo.

Grah je priznana najbolj okusna pomladanska in poletna zelenjava. Imamo tri vrste, ki se med seboj razlikujejo zlasti po okusu in obliki zrnja. Po kmetih je najbolj znan sladkorni grah, ki dela velikega in nežne stroke z malo zrnjem. Uživamo ga v stročju. — Okroglo-zrnata in oglato-zrnata vrsta rodi pa bolj čvrsto stročje, ki je nabito polno zrnja. Od teh dveh zvrstev uživamo samo zrnje, ker so strokove lupute žilave in neužitne. Vsaka naštetih treh vrst ima mnogo sort, ki se razlikujejo posebnost po velikosti. Najnižje sorte zrastejo komaj 20 cm visoko, najvišje dosežejo pa do 1.50 metra višine.

Grahovo steblo je jako slabotno, da se samo ne more nositi. Zato ima ročice, s katerimi se oprijemlje po vejevju, ki ga obtaknemo ob vrstah. Čim višje sorte je grah, tem višje in močnejše vejevje mu moramo dati za oporo, ker sicer poleže in da prav neznamenit pridelek. Le prav nizke sorte (20—30 cm) ne potrebujejo opore.

Grah je za mraz neobčutljiv. Po toplejših krajih (n. pr. Goriškem) ga sejemo že v jeseni ali pa januarja in februarja meseca, ker mu par stopinj slučajnega mraza nič ne škoduje. Pri nas ga sejemo marca, aprila in tu in tam še maja meseca. Raste povprečno 6—8 tednov preden je stročje godno za rabo. Dobro se razvija le v hladnejši pomladanski dobi. Pozneje, ko pritisne vročina in suša, ga radi zdelujejo razne glivične bolezni. — Nizek grah, ki ne potrebuje opore (vej), sejemo na navadno 120 cm široko gredico 3—4 vrste po 20—25 cm vsaksebi. Ako je pa visoke sorte, da mora dobiti veje, ga sadimo na gredico samo v dveh vrstah, ki naj bosta okoli 50 cm vsaksebi. Grah mora priti globoko v zemljo. Ob vrvici napravimo do 8 cm globok jarek; na dno polagamo zrnje prilično po 2 cm narazen. Jarke potem z grabljami zasipamo in zemljo nekoliko pritisnemo. Ko ozeleni in naredi tretji list, vrstice okopamo in nekoliko prispemo. Zlasti je treba osuti nizki grah, da ne poleže, ker nima opore.

Za grah izberemo sončne gredice. V senci in pregost ni prida. Tudi več let na istem mestu ne uspeva. Grahu posebno prija, ako gredice pred setvijo pognojimo s pepelom (kalij) in s superfosfatom (fosforova kislina).

Rani grah ima hude sovražnike, zlasti ko začne kaliti. Kvarijo ga predvsem gojbi, vrabci in kavke; ako ga zasledijo, jih je treba zgrda odgnati, sicer izpulijo vse do zadnje bilke. Za seme pustimo nekaj najlepših rastlin. Napačno je, ako najlepši grah porabimo, za seme pa pustimo zanikrni ostanek. Semenski grah kvari grahar, ki se ga ubranimo na ta način, da za seme odbrano zrnje segrejemo

do 50 stopinj Celzija (v vroči peči), kar kalivosti ne škoduje, hrošča v zrnju pa zamori.

Fizol se jako razlikuje od graha, zlasti kar se tiče občutljivosti za mraz. Spada k najbolj občutljivim zelenjadnim in poljskim rastlinam, ker ga zamori najmanjša slana. Zato ga pred koncem aprila ne sejemo.

Fizola imamo dve vrsti. Za vrt je posebno primeren grmičasti ali pritlični fizol. Na večjih vrtovih gojimo tudi preklar ali natiški fizol, ki ima več metrov dolgo motvozasto steblo, ki se samo ne more nositi. Treba mu je kolov, po katerih se ovija, kakor prava ovijalka. Preklar se dobro počuti v debeli, močni zemlji, pritličnik pa uspeva tudi v rahli puhlini. Glede gnojenja fizol ni tako občutljiv kakor grah, dasi tudi zajema potrebni dušik iz zraka. V mladosti mu je pa zadostna množina dušika v zemlji potrebna.

Pritlični fizol sadimo v grmiče po 30—40 cm narazen. Na grede 1,20 m široko pridejo 3 vrste. V vsako jamico damo po 3—5 zrn. Preklar sadimo nekoliko pozneje nego pritličnik, ker je za slabo vreme še bolj občutljiv. Najbolj pravilno je, da postavimo najprej kole in potem šele sadimo. Nespametno je nasuti kar po 10, 15 zrn k enemu kolu. S tem pridelek ne bomo prav nič pomnožili. Pet, šest zrn je kar dovolj. Kolikor manj rastlin je pri enem kolu, tem krepkejši bodo.

Fizol sadimo plitvo, 2—3 cm globoko pod površjem, kar zadostuje. Globoko posejan težko izkali, ker nima dovolj toplote. Če pa se primeri še dolgotrajno deževje in hladno vreme, seme v zemlji segnije.

Tudi fizol — naj si bo pritličen ali preklar — moramo okopavati in opleti. Pozneje, ko se razraste, ne potrebuje nobene posebne nege. Fizola ne trgajmo v dežju in dokler je moker, ker s tem bi zelo pospeševali različne bolezni. H.

Gnojenje krompirja

Poleg dobro pripravljene zemlje in odbiere prvovrstnega semena, moramo krompirju tudi zadostno in pravilno gnojiti, ako hočemo, da bomo dosegli lepe pridelke. Največje pridelke dobre kakovosti dosežemo samo tedaj, ako poleg hlevskega gnoja uporabljamo tudi umetna gnojila; s svežim hlevskim gnojem mu ne smemo preveč gnojiti, ker vsebuje isti zelo veliko dušika in je zaradi tega krompir mnogo manje odporen proti različnim boleznim. Hlevski gnoj ne sme biti svež in mora biti dobro vležan. — Na njivi ga moramo takoj raztrositi in podorati; ako ga pustimo delj časa v kupih izgubi zelo mnogo na svoji vrednosti. Ko začne deževati, odtekajo njegove raztopne spojine dušika in kalija v zemljo in tako ostanejo v kupih samo neraztopne fosforne spojine in brezdušičnate organske snovi. Ako ga ne moremo takoj podorati, ga moramo vsaj enakomerno raztrositi. — Veliko hitreje in pravilneje se razkrajja, ako ga plitvo podorjemo; pregloboko pa ga ne smemo nikdar zaorati, ker potem ne pride do učinka in se tvori šohi podobna zogljeneva snov. Zlasti se to rado dogaja na težkih zemljah.

Kot večina okopavin, tako ima tudi krompir precej dolgo dobo rasti, in sicer od spomladi do pozne jeseni; zato lahko iz-

rabi hlevski gnoj, ki se v zemlji počasi razkrajja. — Gnojnica prihaja v poštev samo kot pomožno gnojilo v primeru, ako rastline iz enega ali drugega razloga slabo uspevajo.

Popolnega uspeha pa s hlevskim gnojem ne moremo doseči, ker ne vsebuje vseh hranilnih snovi v zadostni količini; zadovoljiv uspeh dosežemo samo s primernim dodatkom umetnih gnojil. Mlade krompirjeve rastline morajo dobiti pravočasno zadostno lahko raztopne in hitro dostopne hrane. — Krompir spada med one rastline, ki potrebujejo največ kalija; ker tvori v prvi vrsti škrob, mu je zato kalij neobhodno potreben. — S 40% kalijevo soljo moramo gnojiti vsaj 14 dni pred saditvijo; ako z isto pravočasno in zadostno gnojimo, ne dosežemo samo večjega pridelka krompirja, temveč je tudi odstotek škroba v gomolju zaradi tega znatno večji. — Kalijevo sol moramo raztrositi po celi površini njive enakomerno. Uporaba kalija je za gnojenje krompirja brezdvoma zelo velikega pomena; pridelek krompirja neverjetno hitro opeša in pade, ako mu primanjkuje kalija. Zemljišča, na katerih gojimo krompir, so pri nas dostikrat zelo peščena; ravno take peščene zemlje pa potrebujejo največ kalija. Ako smo krompirju zadostno pogno-

jili s kalijem, potem bo učinek takega močnega gnojenja viden še tudi pri ostalih rastlinah, ki bodo sledile krompirju, ker potrebujejo tudi druge poljske kulture za uspešen razvoj precejšnje količine kalija.

Nič manj ni krompirju potreben dušik, ker po njem zelo bujno raste; tega mu damo v obliki apnenega dušika ali pa čil-kakih 15 dni pred setvijo zaorati, da se v zemlji razkroji in spremeni v primerno dušičnato hrano. Lahko pa damo dušik tudi v obliki čilskega solifra, katerega pa trosimo že po rastočih raslinah; to gnojenje imenujemo naglavno gnojenje. Dušik čilskega solifra učinkuje zelo hitro. — Apneni dušik za naglavno gnojenje ni tako prikladen, kot pa čilski solifer. Posebno nevarno je, ako ga trosimo na rastline takrat ko so mokre; v tem primeru jih to gnojilo močno ožge. Marsikdo se je o tem že lahko prepričal in zato je svetlovali, da apneni dušik podorjemo že pred saditvijo.

Poleg navedenih gnojil je potrebna krompirju istotako lahko topljiv fosforna kislina. — Za spomladansko gnojenje uporabljamo v ta namen navadno superfosfat, ker je lahko topljiv in zaradi tega rastlinam tudi hitro dostopen; navadno ga trosimo že pred oranjem. Tako dobijo korenine mladih

krompirjevih rastlin pravočasno zadosti fosforne hrane. Istotako ne smejo primanjkovati zemljišču potrebne količine apna.

Potreba posameznih gnojil na 1 hektar je različna in odvisna od mnogih okolnosti. Ako smo gnojili s hlevskim gnojem, potem zadostuje za to površino približno 100—150 kilogramov kalijeve soli, 100—150 kg apnenega dušika in 120—150 kg superfosfata; če pa s hlevskim gnojem nismo gnojili, potem moramo vzeti nekoliko večje količine umetnih gnojil.

Na ta način damo rastlinam na razpolago vse hranilne snovi in tako gnojenje imenujemo polno gnojenje. Ako smo umetna gnojila pravilno uporabili, odstranimo tako tudi vse nedostatke, povzročene s hlevskim gnojem, kateri ne vsebuje vseh hranilnih snovi v zadostni meri.

S tem, da smo za krompir zemljo dobro pripravili in jo dobro pognojili, smo obenem znatno izboljšali njeno rodovitnost. — Vše to bo v znatni meri vplivalo na povečanje pridelkov onih setev, ki bodo sledile na isti njivi v prihodnjih letih. S takim načinom obdelovanja in gnojenja ohranimo zemljo vedno v dobrem stanju, kar je za naše razmere brez dvoma zelo velikega pomena. C.

Prednosti oranja na ravno

Pri nas se drže kmetovalci v nekaterih krajih še vedno starega načina oranja na ozke kraje; proti temu načinu oranja se je že mnogo pisalo in priporočalo, da naj ga kmetovalci opuste in se raje poprimejo oranja na ravno (ploh), oziroma na široke kraje.

Oranje na ozke kraje opazimo dandanes samo še v kmetijsko zelo zaostalih krajih; vsi napredni kmetovalci pa so se že zdavnaj posluževali oranja na ravno. Ako orjemo na ozke kraje je tudi uporaba raznih kmetijskih strojev nemogoča. Posebno v času današnje krize, ko mora vsak kmetovalec gledati na to, da čim bolj zmanjša produkcijske stroške, s tem, da se poslužuje raznih strojev, katerih sam ne zmore, pač pa razne zadržuje, je prvi predpogoj, da opusti stari način oranja. — Ako orjemo na ozke kraje, je uporaba sejalnega ali pa kosilnega stroja nemogoča; in tako zvanih niivah je mogoča samo ročna setev. Zato potrebujemo tudi mnogo več semena, kot pa če bi izvršili setev s sejalnimi strojem. To je gotovo zelo velika korist, katero imamo od sejalnih strojev; poleg

tega pa pride seme enakomerno v zemljo. Ravnotako je nemogoča uporaba kosilnih strojev. — Oranje na ravno nam nudi brezdvomno zelo velike koristi in zato bi se moralo povsod udomačiti. — Zemlja, ki je slabo in površno obdelana ne more dati nikdar bogatega pridelka.

Ozki kraji so potrebni samo v izjemnih primerih. Na plitvi glinasti zemlji, kjer je osuševanje z drenažo nemogoče, je tako oranje uporabljivo; isto velja tudi za zemljišča s skalnato spodnjo plastjo. Ako je v posebnih legah stalna vlaga, katere škoduje rastlinskim koreninam, tedaj je oranje na ozke kraje opravičeno, da se zemlja odcedi in da dobijo korenine zadosti zraka. — Če je zemlja zelo plitva, tedaj so ozki kraji istotako potrebni, ker spravimo na ta način več zemlje na kup, iz katere črpajo potem rastlinske korenine prepotrebno hrano.

V vseh drugih ozirih pa moramo dati prednost oranju na ravno, oziroma na široke kraje. Oranje na ozke kraje je tem slabše, čim ožji so kraji. — Izguba rodovitne zemlje je zaradi tega znatna. S tem

vzporedno pa raste tudi izguba na pridelku. V razorih ne uspeva nobena rastlina pravilno, ampak na grebenih in ob straneh — Na grebenu kraja opazimo večkrat veliko plevela. Pa tudi vsa druga dela so s tem zelo otežkočena; obdelovanje samo je neenakomerno. Brana sploh ne oprijemlje v vsej širini in seme, ki ga hočemo zavleči z brano, se posiplje v razor, tako da ostane na grebenu kraja samo malo semena; prepotrebnege valjarja pa sploh ne moremo uporabljati. — Do deževju stoji v razorih delj časa voda, katere močno škoduje rastlinam. Te se zaradi tega slabo razvijajo, mnogo pa jih tudi zgine. Selve v razorih trpijo od mokrote, na grebenih poženejo dotične rastline, ki rastejo na vrhu grebena, zelo globoko svoje korenine in se močno razvijajo. Nasprotno pa one ob straneh v rasti zaostajajo, ker nimajo na razpolago zadosti hrane. Ob straneh grebena je rast tem slabša, čim nižje ležijo rastline.

Na neenakomeren pridelok pri ozkih

kraji vplivajo tudi razne druge okolnosti. Na oni strani kraja, ki leži proti soncu, se zemlja hitreje suši in bolj ogreva in zato se na tej strani rastline hitreje razvijajo in preje dozore kot pa na nasprotni strani. Kakovost pridelkov iz slabo obdelanih zemljišč zaostaja za onimi iz pravilno obdelanih.

Pri oranju na ravno pa je zemlja enakomerno pognojena in pod enakimi vplivi sončne svetlobe in toplote, in zato se tudi rastline enakomernje razvijajo.

Mnogo razlogov imamo za to, da opustimo, kjerkoli je to mogoče, stari način oranja na ozke kraje in se poprimemo oranja na ravno, ker s tem pridelke na istih površini znatno dvignemo. — Praktična izkustva so dovolj jasno dokazala, da se ta kraja pa od suše. Rastline se razvijajo zelo neenakomerno. Po sredi kraja je največ zemlje, katere je najbolje gnojena; zato način oranja navadno zelo dobro obnese; zato mora vsak umen kmetovalec to uvaževati, ako hoče uspešno gospodariti. C.

O gnojenju travnikov

Na travniku napravimo dobro rušo, ki da obilno košnjo, ako isto redno in vestno obdelujemo in pravilno gnojimo; da pa dosežemo z vsemi gnojili res pravi uspeh, je prvi predpogoj, da travnik ni zamočvirjen in da vsebuje zadostne količine apna, ki je podlaga za uspešno delovanje drugih gnojil. Na travnikih kakor tudi na njihovih manjka skoro povsod apna; veliko ga spre voda v spodnje zemeljske plasti, nekaj pa ga porabijo rastline za svojo prehrano. — Večkrat pa se nahaja apno v taki obliki v zemlji, da je rastlinskim koreninam nedostopno.

Ako hočemo travnike res izdatno zboljšati, moramo najprvo gledati na to, da jim damo zadostne količine prepotrebnege apna. Nekateri kmetovalci uporabljajo zelo radi Tomasovo žlindro, ker se navadno prav dobro obnese; to delovanje Tomasove žlindre pa je pripisati v prvi vrsti apnu, katerega vsebuje v znatni meri. Ravno tako ugodno deluje tudi apneni dušik, ki vsebuje dušik in apno obenem.

Apno potrebujejo rastline za svojo prehrano; še mnogo pomembnejše pa je njegovo posredno delovanje za zboljšanje lastnosti zemlje. Rastlinam je potrebno že v začetku njihovega razvoja; bili pa mora v lahko topljivi obliki, da ga lahko takoj izkoristijo. Naiveč apna potrebujejo ravno razne detelje. Učinek apna je potem le te-

daj, ako imamo na razpolago tudi zadostne količine ostalih hranilnih snovi. Ako ni v zemlji nobenih drugih snovi, ne postanejo tla rodovitna z apnienjem samim; ko pa smo dali zemljišču tudi zadosti kalija, fosforja in dušika, bodisi v obliki hlevskega gnoja ali pa umetnih gnojil, potem pride šele apno do popolnega učinkovanja.

Zelo važen je kemičen vpliv apna na zemljišče; posebno dobro učinkuje na kislilnih zemljah, ker veže razne kisline in jih napravi neškodljive. Tako razkisanje zemlje je potrebno predvsem na barskih in močvirnih tleh, potem, ko smo jih osušili; z dodajanjem apna jih napravimo rodovitna.

Na kislilnih travnikih uspevajo večinoma samo manj vredne rastline; sladke trave in detelje ne morejo uspevati. Kisline uničujejo bakterije, s pomočjo katerih zbirajo detelje zračni dušik. Zelo značilne za take travnike so razne kiselice; zato jim moramo močno onesti, da uničimo talne kisline in omogočimo razkrajanje sprstenine. Zelo mnogo pa imamo takih travnikov, ki niso kislilni, ampak samo revni na apnu; taki travniki ne potrebujejo mnogo apna naenkrat, n. pr. v obliki žganega apna, pač pa zadoštuje, če jim damo vsako leto samo nekoliko apna in to v katerikoli obliki.

Navadno gnojimo travnike z žganim ali pa z gašenim apnom; eno kot drugo pa mora biti zelo razdrobljeno in trositi ga

moramo enakomerno. Da ravnamo pravilno in se tako izognemo raznim pogreškom, je najboljše apnati večkrat in z manjšimi količinami. — Zemljo, ki ji apna zelo primanjkuje, apnimo navadno vsako četrto do šesto leto.

Pri nas se rabi za apnenje večkrat gips ali mavec in to posebno na deteljščih; učink enega kot drugega pa je vedno slabši, kot pa učinek žganega ali pa gašenega apna. Zadostne količine apna na travnikih so važne tudi vsled tega, ker vsebuje seno, ki raste na apnenih tleh precejšnje količine apna v pepelu; posebno mlada plemenska živina porabi za krepak razvoji kosti veliko apna. Prvovrstno seno uspeva samo na takih travnikih, ki vsebujejo zadostne količine apna in ostalih hranilnih snovi; zato moramo skrbeti, da imajo travniki na razpolago vedno zadosti kalija, fos-

forja in dušika. Ze v jeseni trosimo navadno Tomasovo žlindro in 40% kalijevo sol; mesto Tomasove žlindre pa se lahko uporablja superfosfat in to spomladi; od dušičnatih gnojil pa pride v poštev čilski soliter in apneni dušik. — Po možnosti pognojimo travnike vsako tretje leto s kompostom ali pa s hlevskim gnojem. Večkrat ne pridejo navedena gnojila takoj v prvem letu do popolnega učinka, temveč šele v drugem letu.

Apno, Tomasova žlindra in kalijeve sol pospešujejo predvsem rast raznih detelj; čilski soliter oziroma apneni dušik pa nudijo v prvi vrsti hrano raznim boljšim travam. Mah, plevel in razne slabe trave izginejo iz takih travnikov ter napravijo prostor boljšim travam in deteljam. Pridelek sena na ta način zelo povečamo, pa tudi kakovost krme same se znatno zboljša. Č.

V KRALJESTVU GOSPODINJE

Lugasta hrana

Prvotno se je prehranjeval človek z raznim sadjem, jagodičjem, brstjem in cvetjem, ki ga je nabiral po drevesih in le sem ter tja je ujel in použil kako živalico. Pozneje pa človek ni jedel več samo sirovo sadje in druge rastlinske hrane, ampak je začel pripravljati jedila pri ognju na razne načine. To je bil prvi korak k kulturi v hrani, kar pa ni bilo vedno ugodno za človeško zdravje. Čim bolj predelana in nenaravna je postajala hrana, tem manjša je bila njena vrednost, tem manj je zalegla; treba je je bilo večje množine in ker ji je manjkalo pravega okusa, so bile potrebne razne začimbe. Ob taki hrani se je pojavilo še sasma tudi poželenje po alkoholu in tobaku. Ker je bilo treba hrane več kakor prvotno, je človek nebotiče zašel tudi v nezmerčnost in požrešnost in končno so se kot posledica napačne hrane jele pojavljati pri človeštvu najrazličnejše bolezni.

Zato je čisto naravno, da se v zadnjem času veda v prehrani trudi, da bi jasno pokazala vse slabe strani tako zvane kulturne prehrane in nam dala točne smernice, po katerih naj bi uravnali svojo prehrano. Eno izmed najvažnejših poglavij nauka o zdravi prehrani je poglavje o rudninskih snoveh.

Za razvoj in za obstoj potrebuje človeški organizem nekatere rudninske snovi.

ki se tvorijo v rastlini s sodelovanjem sončne svetlobe. Nekatere rudninske snovi puste po prebavi v telesu kisline, druge pa zopet lugaste ostanke. Ako hočemo ostati zdravi, moramo uživati hrano, ki bo tvorila trajno več lužnin nego kislin. Rudninske snovi, ki puščajo lugaste ostanke, so v mleku, krompirju, zelenjavi in sadju; one, ki puščajo v telesu kisline pa so v mesu, v jajcih, stročnicah, stru in v belem kruhu. Vseh kislin pa človeško telo ne more samih zase odpraviti iz sebe; to je možno šele, ko so se spojile z lužninami. Ako uživamo delj časa tako hrano, kjer prevladujejo kislnotvorna živila, je jasno, da se mora tvoriti v organizmu več kislin nego osnov ali lužnin. Posledica take napačne hrane je, da zaostaja v organizmu vedno več kislin, ki povzročajo sčasoma razna obolenja. Revmatizem, protin in druge bolezni so posledice uživanja mesne, kislnotvorne hrane. Pri teh boleznih je zelo važno, da uživa bolnik nekaj časa hrano brez kislin, to je hrano, iz katere je izključeno predvsem vse meso in druga živalska živila ter vse jedi iz bele moke. Hrana, v katerih pa teh škodljivih snovi ni, je lugasta, sestavljajo jo v glavnem zelenjad, krompir in sadje. K temu se uživa lahko tudi mleko, presno maslo in nekaj črnega kruha. Še boljše kot kruh iz črne moke je za take bolnike krompirjev kruh, ki ga po sanatorijih pripravljajo nalašč v ta namen. Bel sladko

pa naj nadomešča med. Tako sestavljena hrana koristi vsakomur in mnogi ljudje ob njej ogromno delajo. Za bolnike pa je najboljše, da jo točno določi zdravnik.

Kako si sestavimo lugasto hrano, naj nam pokažejo še nekateri zgledi za zajtrke, kosila in večerje.

Zajtrki:

1. Mleko, surovo maslo, črn kruh.
2. Namočeno suho sadje, črn kruh, surovo maslo.
3. Krompir v oblicah, surovo maslo, kisló mleko.
4. Domač čaj z medóm in mlekom, črn kruh.
5. Sadna jed, črn kruh, maslo.
6. Kisló mleko, črn kruh, maslo.

Za kosila in večerje lepo razporedimo sirovo in kuhano zelenjad, sadje, krompir in mleko, da je hrana zadostna in ne preveč enolična. S. H.

KUHINJA

Možganska juha. Možgane denem v vročo vodo za nekaj minut. Potem jih zrežem na majhne kocke. V kozici razgrejem žlico masti, pridenem dobro sesekljane čebule in zelenega peteršilja ter žlico moke. Ko prežganje zarumeni, pridenem možgane in jih zalijem z juho. Ko se dobro prekuha, vlijam v juho stepeno jajce. Kot pridelek dam opečene ali ocvrte na kocke zrezane žemljice.

Špičana kot prikuha. Špinačo zberem, operem in pristavim v vrelo osoljeno vodo. Ko nekaj časa vre, jo odcedim, osvežim z mrzlo vodo, jo dobro sesekljam ali pretlačim ter denem na svefelo-rjavo prežganje. Špinačo zalijem z juho ali z mlekom. Za zalitje je surovo mleko boljše kot kuhano. Nazadnje pridenem še kisló smetano, in sicer eno ali dve žlici, oziraje se na večjo ali manjšo količino zelenjave. Špinača ima veliko železa in je zaradi tega zelo zdrava in priporočljiva jed. Za bolnike in okrevaljoče je zelo priporočljivo primesti jedi stepen rumenjaki. Ta se pridene nazadnje. Samo prevreti je treba.

Špinačine klobase. Za te klobasice napravim najprej jajčne bleke. Špinačo operem in skuham ter drobno sesekljam. Sesekljani špinači primestam žlico surovega masla, dva rumenjaka, žlico kisle smetane, žlico drobtin in iz dveh beljakov trd sneg. S tem nadevom namažem jajčne bleke, jih zvijem skupaj, razrežem na tri dele in vlo-

žim na namazano plitvo posodo. Potem jih v pečici spečem lepo rumeno. Površino polijem s kisló smetano, v kateri sem stepla par rumenjakov. Samo prevreti je treba, da dam kot samostojno jed na mizo.

Cmoki s čokolado. Šest žemljic obribam in zrežem vsako na štiri dele. Žemljice polijem s sledečo tekočino: pol litra mrzlega mleka zgodljam s tremi rumenjaki, 2 žlici sladkorja in nekaj zrnc soli. Ko se žemljice dovolj napoje, jih povaljam v drobtinah in ocvrtem na masti ali maslu. Ocvrte pustim, da se malo osuše, nakar jih povaljam v zribani čokoladi.

Ocvrte kruhove rezine. Žemljice ali dober kruh razrežem na pol prsta debele rezine. Rezine pomakam v mleko. Namočene zložim v skledo, da se odteko. Ko so odtečene, jih pomakam še v raztepenem, malo osoljenem jajcu ter jih na obeh straneh lepo rumene spečem v masti ali maslu. Maslo ali mast mora biti zelo razbeljena, da rezine hitro zarumene. Zarumenele potresem na obeh straneh s sladkorjem.

RAZNO

Če boli zob, si naveži na lice neolupljenega česna. Seveda učinkuje olupljeni hitreje ali koža pordeči. Tudi če deneš stroček za ušesom ali v uhljevo jamico, pomaga. Za trganje si naveži na glavo in na zatilnik česna.

Za bolečine v hrbtu zmešaj rožmarinovega in brinjevega olja (vsakega polovico), na en četrt litra tega raztopi za oreh kafe in maži s tem hrbet. To pomaga, če boli hrbet od prehlada ali radi opešanja, če prihaja bolečina od drugih notranjih bolezni, je treba, da te pregleda zdravnik. Pri nenadnih in hudih bolečinah v hrbtu je najbolje takoj k zdravniku.

Za zatečen mehur prevrej malo česna na olju in maži z gorkim. Če uhaja voda, kuhaj proso in ječmen, da bo gostljat odlihek in pij toplo. Varuj se prehlada, nosi flanelast pas.

Praprotnina stelja je izvrstno zdravilo za udnico. Namesto pernice ali žimnice, si je nastelji in potegnili bo vso bolezen iz udov. Čez dan si lahko otreš ali obložiš bolni ud z praprotjo. Dobre so tudi praprotine kopeli ali mazanje z žganjem, v katerem je namočena praprotnina korelina. — Udniciim kokašim dajaj praproti v hrano in za steljo. — Leta 1789. je bila v Lombardiji kurja kuga, tako huda, da je pomorila v enem samem marofu 300 kur. Začeli so jih zdraviti z praprotjo in kuga se je ustavila.

GOSPODARSKE VESTI

DENAR

g Ljubljanska denarna borza. Promet na ljubljanski borzi se je v zadnjem tednu nekoliko poživljal, vendar so ostali tečajji več ali manj neizpremenjeni. V zasebnem kliringu so plačevali angleški funt stalno po 250 Din, dolar po 49.75 Din, nemško marko po 14 Din, avstrijski šilling po 9.17 Din, špansko pezeto 6.75 Din, italijansko liro 3.20 Din, grške bone po 51 par. Kupčij v tem pogledu je bilo precej. — Uradni tečajji s primom so pa beležili sledeče: angleški funt 216.26 Din, ameriški dolar 43.54 Din, nemška marka 17.61 Din, holandski goldinar 29.72 Din, švicarski frank 14.29 Din, belgijski belga 7.40 Din, francoski frank 2.89 Din, češka krona 1.81 Din.

ŽIVINA

g Živinski sejem v Kranju 20. t. m. Na ta sejem ni bilo prignane obilo živine, pač pa se je pokazala v polnem obsegu trdna organizacija živinorejcev, ki so zahtevali in tudi dosegli primeroma visoke cene, pa tudi sklenili več kupčij. Dogon je znašal: odrasle govedi 95 glav, telet 15, bikov 8, prašičkov za rejo 124, prašičev za klanje 8. Dosežene so bile povprečne naslednje cene za 1 kg žive teže: voli I. vrste 5 Din, II. vrste 4—4.50 Din, III. vrste 4 Din; biki I. vrste 3.75 Din, II. vrste 3 Din, III. vrste 2.75 Din; krave I. vrste 4 Din, II. vrste 3.75 Din, III. vrste 3 Din; junci I. vrste 5 Din, II. vrste 4.50 Din, III. vrste 4 Din. Prašički za rejo 6—8 tednov stari po 160—180 Din eden, prašiči debeli po 7 Din kg. — Povpraševanje je bilo zlasti po prašičih za rejo in volih, pri katerih se je doseglo prav zadovoljive cene in je bilo sklenjenih dovolj kupčij v splošno zadovoljnost gorenjskega živinorejca.

CENE

g Ljubljanska blagovna borza. Pod utisom ugodnih vesti o stanju ozimne, ki obeta prav dobro letino, je na borzah nastopil precejšen padec žitnih cen. To se opaza tudi v Ljubljani, kjer se sicer drže cene nekoliko trdneje nego na banatskih tržiščih. Na borzi označene cene veljajo za blago dobavljeno v vagonih

naloženih na nakladalni postaji in to za 100 kg: pšenica bačka, 78 kg težka, 146—148 Din, oves slavonski 130—132.50 Din, ajda v Ljubljani 142.50—145 Din, koruza času primerno suha, bačka in banatska 105—107 Din, prekomerno suha, prekmurska 114—116 Din, činkvantin sremski 118—120 Din, moka ničla 240—250 Din, št. 2 220—230 Din, št. 5 200—210 Din, otrobi 105—107.50 Din.

RAZNO

g Izvoz lesa v Francijo. Francija je zopet dovolila Avstriji od 1. aprila nadalje uvoz lesa po nizki prednostni carini, med tem ko mora Jugoslavija pri uvozu svojega lesa plačati polno carino. Prijateljstvo med nami in Francijo, ki se pri raznih napitnicah tako pogosto povdarja, ne sega pač na gospodarsko polje. Francija se kaže proti nam prijazna le tedaj, če nas lahko izkorišča. Da bi pa nam nudila kako ugodnost kot protivrednost, na to pa se ne spomni.

g Izvoz lesa iz Avstrije nazaduje. Avstrija se je ob uvedbi sankcij proti Italiji veselila, da bo pritegnila nase ves izvoz lesa, ki je prej pripadal Jugoslaviji, toda izgleda, da se je uračunala. Tako je lanskega marca izvozila 12.398 vagonov, letos pa samo 9246 vagonov. Izvoz raznega lesa je padel od marca lani do marca letos od 6815 na 4993 vagonov. Nekoliko je porasel izvoz okroglega lesa, ki se izvaša večinoma v Somalijo. Prirastek znaša od 34 na 346 vagonov, kar je vsekakor malo. Iz tega se vidi, da se niti Avstrija ne more okoristiti s sankcijami, ki so zlasti Slovenijo tako hudo prizadele.

Za ozeblino. Repo ali same repine olupke daj zavreti in drži noge v kolikor ti je mogoče, v vroči kopeli. Potem jih obriši, nateri z toplim lojem in zavij. — Tako za kurje oči, kakor za ozeblino je glavna pomoč široka obutev iz mehkega usnja. Ozebljeni prsti so zelo občutljivi, dobro je, če jih podložiš z bato. Če se ozeblina gnoji, stavi nanjo v arniko namočene krpe in ovij dobro z platnom in bato, da ne pride v dotiko z usnjem ali z pisano nogavico. Sploh pa je pri vsaki praski in bolečini na nogah najbolj umestna bela nogavica. Vsaka gospodinja naj bi imela kaj belih ženskih in moških nogavic doma za potrebo.

PRAVNI NASVETI

Dogovorjena kupnina v knjižici. A. J. K. Leta 1953 ste kupili parcelo in sklenili kupčijo pod pogojem, da preskrbi prodajalec, da se bo od vas v plačilo dana hranilna knjižica pri posojilnici, kateri je prodajalec sam dolžan, sprejela kot plačilo. Posojilnica knjižice ni sprejela. Zato ste si drugod priskrbeli posojilo in po enem letu plačali celo kupnino v gotovini. Prodajalec terja od vas še plačilo enoletnih obresti od svojega dolga pri posojilnici, češ da ste vi zaradi enoletne zamude pri plačilu kupnine odgovorni za te obresti. — Če je bil med vama dogovor, da se mora prodajalec sam pobrigati pri posojilnici, da sprejme vašo knjižico, potem sploh niste bili dolžni plačati kupnine v gotovini in ste z vaše strani poravnali s tem, da ste prodajalcu izročili knjižico. Če ste pa spremenili prvoten dogovor in se zavezali plačati v gotovini, ste dolžni prodajalcu plačati 5% obresti od tistega dne dalje, ko vas je prvič opomnil na plačilo.

Nagajiv sosed. M. Z. G. Poleg hiše imate zelenjadni vrt. Zraven vašega vrta pa stoji sosedov pod. Ko mlatijo žito oziroma vejejo, čisto pokrijejo na debelo s prahom vaše rastline na vrtu, posebno solato in zelje, in tudi po hiši in oknih je vse smetno. V prejšnjih letih, ko ste bili s sosedovimi prijatelji, so večinoma dvorišče, sedaj vam pa natančno nagajajo. Vprašate, kako bi si pomagali. — Če sosed še ne dela skozi 30 let pri mlačvi in vejanju žita tako, da nese ves prah in pleve na vaš zelenjadni vrt, mu to lahko za bodoče s tožbo preproveste, ker si te pravice še ni priposestvoval. Če bi pa kljub temu tudi v bodoče tako delal, ga smete tožiti tudi na povračilo škode, ki se vam je napravila na vrtu. Višino take morebitne škode bi dalo sodišče ugotoviti po zapriseženih zvedenčih.

Zasilna pot. S. T. V. L. Obnovili ste pred leti opuščeni vinograd. Ker vodi tja le steza, ne pa vozna pot, katero potrebujete za prevoz gnoja, vprašate, če in kako bi dobili vožno pot. — Če je doseданja steza nezadostna za pravilno gospodarstvo v vinogradu, potem smete zahtevati pri sodišču, da se vam na vaše stroške določi vozna pot. Sodišče bo dalo pri razpravi na kraju samem po izvedenčih ugotoviti, če se da vinograd uspešno obdelati samo z uporabo doseданja steze ali ne. Če bi primerna letna odškodnina za vožno pot preko sosedovih parcel več znašala, kot bi prihranili na stroških pri prenašanju gnoja po stezi, vam sodišče ne bo dovolilo zasilne poti. Če morate res opraviti kake posebne vožnje, na pr. da spravite v meji posekana drva, potem se

sami zmenite z mejaši zaradi morebitne odškodnine, brez sodišča, kar bo cenejše za vas.

Vožnja kamenja. K. A. St. V. Če ima sosed pravico voziti čez vaš svet gnoj na njivo in pridelke z njive domov, potem mu ne morete prepovedati da pripelje z njive domov tudi kamenje za domačo rabo. Če se s takimi vožnjami na vašem svetu dela škoda, je pa itak sosed dolžan, da prispeva sorazmerno k vzdrževanju pota, odnosno, da preveč zvoženih kolesnic preko travnika po končanih vožnjah zravna.

Zožena steza. M. M. K. Med vašo in sosednjo njivo pelje steza k vašem studentu in se je poslužujejo vsi vaščani. Že skozi nekaj let odorje mejaš nekoliko te steze, tako da je vedno ožja in stopajo ljudje čim dalje bolj po vašem svetu. Vprašate, če lahko soseda tožite, da vrne zemljo stezi. — Po vašem opisu gre steza tik meje po vašem in sosedovem svetu. Vsak lastnik zemljišča sme svojo lastno zemljo do meje uživati seveda v kolikor niso že drugi na tej zemlji pridobili služnostne pravice. Vsi vaščani, ki so to stezo skozi 30 let uporabljali kot pot k studentu, so si pridobili služnostno pravico poti. Dosedanja upravičenei te steze lahko mejaša tožijo, ker jim preprečuje hojo z zoževanjem steze in ker je zasadił tik steze drevje, katero ovira, da ne morejo nositi na hrbtu seno kot poprej.

Procenti od menjalne pogodbe zemljišč. J. K. Menjali ste njivo za drugo njivo, ne da bi kdo kaj doplačal. Pogodbo ste kolkovali s kolkom za 25 Din. Davčna uprava vam je pa naložila plačilo procentov 300 Din. Vprašate, če je ta zahteva davčne uprave upravičena. — Menjalne pogodbe so ravno tako zavezani taksi, kakor kupne in prodajne. Ni pa zavezana taksi zamenjava zemljišč z namenom, da se posestva zaokrožijo za interese kmetijstva. Plačati se mora v tem slučaju le taksa za potrdilo. Ako pa je razlika vrednosti med obema zemljiščema večja ko 50%, se plača taksa, kakor za kupne pogodbe. Ako se menjajo zemljišča, ki leže onstran državne meje, z imovino inozemca na našem ozemlju, se plača prav tako samo taksa za potrdilo.

Izgubljen ali ukraden železni drog. K. L. Posodili ste železni drog za lomljenje kamna. Drog je pa izginil in nihče noče vedeti, kje je. Vprašate, kako bi dobili drog nazaj. — Prijavite celo stvar žandarmeriji, da preišče, če ni morda drog kdo ukradel. Sicer pa zahtevajte odškodnino od onega, ki ste mu drog posodili.

Železniška služba. A. M. Radi bi prišli v železniško službo kot delavec. Kako bi to dosegli. — Vprašajte domačega postajenačelnika, če je kaj praznih mest ali pa pri ravnateljstvu državnih železnic v Ljubljani.

(Dalje prih.)